

ปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชันในประเทศไทย¹

ศรัณย์ ปรางทอง²

จากการศึกษาปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันในประเทศไทย ในกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม รวมถึงวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันในประเทศไทย ประกอบกับการวิเคราะห์แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเปรียบเทียบกับกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศส ซึ่งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน

อย่างก็ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้สามารถที่จะเยียวยาปัญหาของผู้ได้รับความเสียหายจากการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันซึ่งมีเป็นจำนวนมากแต่ก็ยังปรากฏว่ากฎหมายนี้ไม่ได้อำนวยความสะดวกและมีข้อบกพร่องอันเป็นอุปสรรคให้กับผู้เสียหายในเรื่องดังต่อไปนี้

ประการแรกคือ ปัญหาการไม่มีหน่วยงานของรัฐในการประสานงานรวมกลุ่มผู้เสียหายการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน จากการศึกษาพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/8 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง “มิได้กำหนด” วิธีการรวมกันของผู้เสียหาย (ซึ่งในที่นี้ คือ ผู้บริโภค) เป็น สมาชิกกลุ่มไว้เป็นการเฉพาะโดยชัดแจ้ง³ ซึ่งจากสถานะในปัจจุบันที่ประเทศไทยต้องประเพณีข้อจำกัดในการที่ผู้เสียหายที่ซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันในการถูกล่อลวงหรือการหลอกลวงผ่านการซื้อขายออนไลน์โดยใช้แอปพลิเคชัน ก่อให้เกิดความเสียหายกระจายไปยังผู้บริโภคเป็นวงกว้าง ลักษณะความเสียหายอาจมีแบบแผนคล้ายกัน เช่น โอนเงินแล้วไม่ได้รับสินค้า หรือได้สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน แต่ด้วยความที่ผู้เสียหายไม่รู้จักรักกัน และต่างกระจัดกระจายอยู่ตามภูมิภาค จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้เสียหายได้ยากหากมีองค์กรกลางที่มีระบบรับเรื่องรวมกลุ่มผู้เสียหาย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันในประเทศไทย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ พิมพ์ใจ รื่นรัง และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนกวร สุมนะเศรษฐกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คนพร จิตต์จรูญเกียรติ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ เอื้อน ขุนแก้ว, การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทกรุงสยาม พิมพ์จริง จำกัด, 2560), หน้า 18.

พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือตามสิทธิและกระบวนการทางกฎหมาย ตามความประสงค์ของผู้เสียหายในแต่ละกรณีต่อไป ดังนั้น จึงควรให้มีการจัดตั้งองค์กรกลางให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานและรวมกลุ่มผู้เสียหายจากการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน

ประการที่สอง ปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่มของสมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับรองจากคณะกรรมการคุ้มครอง⁴ จากการศึกษาพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแทนกลุ่มบุคคลอื่นที่ได้รับความเสียหายลักษณะเดียวกัน โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “โจทก์ในคดีแบบกลุ่ม” จะต้อง เป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นตามมาตรา 222/1 และมี คุณสมบัติพื้นฐาน ตามที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 222/12(5) และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาข้อ 7 ในแง่ของบทบัญญัติทางกฎหมาย มาตรา 222/8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม”ตามมาตรา 222/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาจร้องขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้สมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมี วัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค หรือคุ้มครองจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จะสามารถฟ้องคดีแทนผู้บริโภคในคดีผู้บริโภคทั่วไปได้ ตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แต่ ไม่สามารถเข้าเป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่ม ได้เนื่องจากองค์กรเหล่านี้ มีใช้ผู้เสียหายโดยตรง ด้วยเหตุนี้ ผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/1 ในคดีแบบกลุ่มจะต้องขอความช่วยเหลือจากทนายความเป็นหลัก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้บริโภค และต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยรวม เนื่องจากสมาคมและมูลนิธิ เหล่านี้มักมี ความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์เฉพาะทางในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และไม่ได้แสวงหาผลกำไรหรือค่าตอบแทนใด ๆ จากการปฏิบัติหน้าที่ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริโภคจำนวนมากยัง ให้ความไว้วางใจต่อองค์กรเหล่านี้ มากกว่าทนายความที่อาจมีแรงจูงใจในเชิงผลตอบแทน (เช่น ค่าตอบแทนทนายความ) ดังนั้น การจำกัดบทบาทของสมาคมและมูลนิธิไม่ให้มีสถานะเป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่ม อาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความยุติธรรม และลดทอนศักยภาพของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในทางปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรมีกฎหมายกำหนดให้สมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้บริโภคในการ รับเรื่องราวร้องเรียนและรวบรวมผู้เสียหายและฟ้องคดีแบบกลุ่มแทนผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการซื้อขายที่สินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันที่ซึ่งเป็นทางเลือกให้ผู้เสียหายอีกทางหนึ่งเหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งได้เปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเช่น สมาคมที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคสามารถดำเนินการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Class Action) แทนผู้บริโภคได้

⁴ นนทวัชร นวตระกูล, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 200.

ประการสาม ปัญหาระยะเวลาการรับรองว่าเป็นคดีแบบกลุ่ม จากการศึกษาพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามบทบัญญัติมาตรา 222/12 ในหลักเกณฑ์การพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มพบว่า หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการพิจารณาใช้เวลานาน คือ สิทธิในการอุทธรณ์ของกลุ่มความตามบทบัญญัติมาตรา 222/12วรรคสามและตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ข้อ 54⁵ ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากกลุ่มฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์ คดีจะต้องหยุดการพิจารณาไว้ชั่วคราวจนกว่าศาลอุทธรณ์จะมีคำวินิจฉัย แม้กฎหมายจะกำหนดให้ศาลอุทธรณ์ต้องวินิจฉัยโดยเร็ว แต่เนื่องจากไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้แน่ชัด จึงส่งผลให้ต่อการดำเนินคดีในกระบวนการรับรองคดีแบบกลุ่มล่าช้าออกไป และอาจกระทบต่อสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมซึ่งกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นกระบวนการ ดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เพราะสามารถให้ความคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว อีกทั้งยังช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย ที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ หรือผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหาย เพียงเล็กน้อยสามารถได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อีกด้วย อีกทั้งการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นกระบวนการดำเนินคดีที่ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยง ความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษา ตลอดจนช่วยลดปริมาณคดี ที่จะเข้าสู่ศาลได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ในปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีข้อบกพร่องกับปัญหาการรับรองว่าเป็นคดีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายประกอบกับการศึกษาต่างประเทศก็จะมีปัญหาด้อย ๆ กันอย่างประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งรับรองฝ่ายที่ไม่พอใจคำสั่งรับรองหรือไม่รับรองคดีแบบกลุ่มสามารถขออุทธรณ์ต่อศาลสูงกว่าได้แต่ละคดีในการฟ้องคดีแบบกลุ่มในการพิจารณาคดีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้เวลานานในการรับรองหรือไม่รับรองเป็นคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยก็มีปัญหาด้อย ๆ กัน ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการออกเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกาตามความในมาตรา 222/2 สำหรับคดีที่เป็นคดีผู้บริโภคที่กลุ่มความยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งการพิจารณาคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็วภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องอุทธรณ์

ดังนั้นแล้วเพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีการหลอกลวงการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมผู้เขียน จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการไม่มีหน่วยงานของรัฐในการประสานงานรวมกลุ่มผู้เสียหายการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน ผู้เขียนขอเสนอให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและรวมกลุ่มผู้เสียหายจากการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน โดยให้

⁵ สุพิศ ประณีตพลกรัง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิติธรรม, 2558), หน้า 54.

คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจ รับเรื่องร้องเรียนจากผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือตามสิทธิและกระบวนการทางกฎหมาย ตามความประสงค์ของผู้เสียหายในแต่ละกรณีต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากมีการแก้ไขกฎหมายตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะทำให้เกิดการเอื้ออำนวยให้สามารถรวมกลุ่มผู้เสียหายได้อย่างสะดวกและเป็นระบบ ก็จะช่วยขจัดปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มผู้เสียหายหมดไป และเอื้อต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ปัญหาการเข้าเป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่มของสมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครอง ผู้เขียนเห็นควรแก้ไขและกำหนดคํานิยามคำว่า “กลุ่มบุคคล” พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ในมาตรา 222/1 “กลุ่มบุคคล” ความหมายว่า บุคคลหลายคนที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริง และหลักกฎหมายเดียวกัน และลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม และให้หมายรวมถึงสมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากมีการแก้ไขกฎหมายตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะทำให้สมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคสามารถดำเนินการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (Class Action) แทนผู้บริโภคได้และเพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคได้อีกทางหนึ่ง

3. ปัญหาระยะเวลาการรับรองว่าเป็นคดีแบบกลุ่ม ผู้เขียนเห็นควรให้ออกเป็นข้อกำหนดประธานศาลฎีกาตามความในมาตรา 222/2 ให้คดีที่เป็นคดีผู้บริโภคที่คู่ความยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งการพิจารณาคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็วภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องอุทธรณ์

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากมีการแก้ไขกฎหมายตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะทำให้กระบวนการพิจารณาในคดีผู้บริโภครวดเร็วยิ่งขึ้นสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีผู้บริโภคเพื่อผู้บริโภคได้รับความรวดเร็วและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

นนทวัชร์ นวตระกูล, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2560).

สุพิศ ประณีตพลกรัง, การดำเนินคดีแบบกลุ่ม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิติธรรม , 2558).
เอื้อน ขุนแก้ว, การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด , 2560).